

Κώστας Σημίτης

Εισήγηση στη Κ.Ε.

6-7/8/1989

Το ΠΑΣΟΚ χαρακτηρίζεται σήμερα από ανησυχία, αμφιβολίες και αναζήτηση. Ανησυχία για τις μελλοντικές εξελίξεις. Αμφιβολίες για την ορθότητα της μέχρι σήμερα πολιτικής του. Αναζήτηση ενός προγράμματος και μιάς νέας φυσιογνωμίας που θα του δώσουν πάλι την πρωτοπορεία στις εσωτερικές εξελίξεις.

Απέναντι στη κρίση η μέχρι σήμερα στάση του επίσημου Κινήματος είναι η υποτίμησή της. Ο δρόμος για το νέο ΠΑΣΟΚ δεν ανοίγει με τον εφησυχασμό. Η δημιουργική αυτοκριτική θα μας επιτρέψει να χαράξουμε τις νέες κατευθύνσεις.

Χάσαμε τις εκλογές. Αυτό πρέπει να το συνειδητοποιήσουμε. Οι ίδιοι που χθές ισχυρίζονταν ότι θα φτάσουμε ποσοστά 48%, θριαμβολογούν για το 39,1% και υποστηρίζουν ότι αποτελεί μεγάλη επιτυχία. Μοιάζει να είναι τυφλοί στα πασιφανή. Χάσαμε περίπου 15% των ψήφων μας, ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από εκείνο μιάς φυσιολογικής φθοράς. Η εκλογική μας αποτυχία οφείλεται στην αδράνειά μας απέναντι σε σημαντικά προβλήματα, την αντιφατικότητα των επιλογών μας, την έλλειψη συντονισμού και κυρίως την εξοργιστική αδιαφορία απέναντι στις κοινωνικές αντιδράσεις για την υπόθεση της Τράπεζας Κρήτης. Η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ αδιαφόρησε για τη συνεχώς διευρυνόμενη διάσταση μεταξύ της πολιτικής εξουσίας και της κοινωνίας.

Στις 18 του Ιούνη το 61% του ελληνικού λαού αρνήθηκε το πρότυπο το οποίο δώσαμε τα τελευταία τέσσερα χρόνια. Δήλωσε, ότι επιθυμεί ένα άλλο πρότυπο. Αυτό είναι μία ηχηρή απόρριψη.

Χάσαμε και στις διαπραγματεύσεις για το σχηματισμό κυβέρνησης. Δεν αποδειχτήκαμε ικανοί να καταλάβουμε ποιές οι ευαίσθητες του Συνασπισμού, ώστε να προκαταλάβουμε τη στάση του με δικές μας κινήσεις. Οι κινήσεις μας ήρθαν καθυστερημένα και δεν έπειθαν. Ενίσχυσαν εκείνους του Συνασπισμού που ισχυρίζονταν

ότι η μόνη δυνατή επιδίωξή μας ήταν η παραγραφή και αποδυνάμωσαν εκείνους του Συνασπισμού που επιζητούσαν τη δική μας συνεργασία.

Σήμερα μερικοί προσπαθούμε να συγκαλύψουμε τις δύο αυτές ήττες με τη θεωρία της προδοσίας της Αριστεράς. Όλα θα πήγαιναν καλά, ισχυριζόμαστε, και θα σχηματίζαμε πάλι Κυβέρνηση αν ο Συνασπισμός δεν ξεπουλούσε τις αρχές του. Άς μη εθελοτυφλούμε. Αν δεν είχαμε αποδιώξει το 61% του ελληνικού λαού, αν δεν είχαμε δημιουργήσει αισθήματα οργής στην Αριστερά, αν δεν είχαμε τηρήσει επαμφοτερίζουσα στάση στην υπόθεση της Τράπεζας Κρήτης η Αριστερά δεν θα είχε τη δυνατότητα να μας αγνοήσει. Οι δικές μας αδυναμίες έδωσαν στο Συνασπισμό την ηθική δικαίωση της συνεργασίας με τη Δεξιά.

Σε κάθε φάση της πολιτικής εξέλιξης τον τελευταίο χρόνο η θέση μας χειροτέρευσε. Και θα συνεχίσουμε να κατεβαίνουμε τη σκάλα αν δεν δράσουμε αποφασιστικά. Στις αρχές του Νοεμβρίου 1988 η υπόθεση Κοσκωτά ήταν για μάς ξένη συνωμοσία και όσοι επεσήμαιναν την ανάγκη επανεξέτασης της πορείας, προετοίμαζαν αποστάσεις. Ο Κουτσόγιωργας επιβεβαιωνόταν στον ανασχηματισμό του Νοεμβρίου στο ρόλο του πιο σημαντικού κυβερνητικού στελέχους. Ο ανασχηματισμός αποδείχτηκε ενέργεια χωρίς συνέχεια. Η θεωρία της ξένης ανάμιξης αντικαταστάθηκε τότε με τη θεωρία της σκευωρίας, για να φθάσουμε αργότερα στην οδυνηρή διαπίστωση, ότι πράγματι υπάρχει σκάνδαλο και πράγματι έχουν εμπλοκή πρώτης γραμμής στελέχη του ΠΑΣΟΚ. Εν τω μεταξύ είχαμε χάσει τη μάχη των εντυπώσεων και εδραιώσει τη πεποίθηση στη πλειοψηφία των Ελλήνων ότι μας ενδιέφερε η συσχάλυση και όχι η αποκάλυψη του σκανδάλου.

Τις διαπραγματεύσεις μετά τις εκλογές διεξάγαμε με τη βεβαιότητα, ότι λύση δεν είναι δυνατή χωρίς εμάς και άρα θα μπορούσαμε να επιβάλουμε τους όρους μας. Διαπιστώσαμε ξαφνικά, ότι δεν έχουμε την αποκλειστικότητα των κυβερνητικών λύσεων και βρεθήκαμε παρ'ελπίδα στην αντιπολίτευση. Δεν προλάβαμε αυτό που διαγραφόταν πριν από τις εκλογές ως πολύ πιθανό, το αντι-ΠΑΣΟΚ μέτωπο. Μόλις σχηματίστηκε η Κυβέρνηση Τζαννετάκη, αδρανήσαμε να πάρουμε εμείς πρωτοβουλίες για την ενεργοποίηση

του νόμου περί ευθύνης υπουργών. Δεν παρουσιάσαμε τη δικιά μας εκδοχή για το πώς αντιλαμβανόμαστε την τιμωρία των ενόχων, όποιοι και αν είναι. Η παραπομπή του Ανδρέα Παπανδρέου ήρθε αναπάντεχα. Η αυτοκάθαρση έμεινε κενός λόγος. Στη Βουλή ακολουθήσαμε και ακολουθούμε τακτική που στον αμέτοχο παρατηρητή δημιουργεί την πεποίθηση ότι παρανόμησε το ΠΑΣΟΚ και όχι οι λίγοι που δεν τήρησαν τις υποχρεώσεις τους.

Οι μεγάλες δυσκολίες μας περιμένουν. Στις επόμενες εκλογές μιά σειρά στελεχών μας θα είναι υπό κατηγορία. Δεν νομίζω κανείς να αμφιβάλλει ότι η λογική κατάληξη των σημερινών ενεργειών της κυβερνητικής παράταξης είναι η παραπομπή του Προέδρου μας Ανδρέα Παπανδρέου σε δίκη. Στον εκλογικό αγώνα οι αντίπαλοί μας θα χρησιμοποιήσουν ως αψίδα τα κλητήρια θεσπίσματα και ως επιχείρημα την πιθανολογούμενη ενοχή των στελεχών μας. Απέναντι σ' αυτή την κατάσταση το Κίνημα δεν διαγράφει διέξοδο. Μερικοί οραματίζονται μιά οργανωμένη λαϊκή αγανάκτηση που θα οδηγήσει στην ανατροπή της κυβέρνησης. Πρόκειται για αφέλεια. Η πλειοψηφία του ελληνικού λαού δεν στηρίζει περιπέτειες. Το ΠΑΣΟΚ πρέπει να είναι ο εγγυητής της τήρησης του Συντάγματος και της ομαλής λειτουργίας των θεσμών. Κατοχύρωσε τη δημοκρατία και πρέπει να περιφρουρήσει τη λειτουργία της.

Η ανατροπή της αρνητικής πορείας μας προϋποθέτει ριζική αναμόρφωση της μέχρι σήμερα λειτουργίας του Κινήματος.

α) Χρειάζεται αλλαγή στον τρόπο λήψης των αποφάσεων και της λειτουργίας των οργάνων του Κινήματος. Κάθε όργανο έχει συγκεκριμένη αποστολή, όπως διαγράφεται από το καταστατικό. Την αποστολή αυτή εκπληρώνει με συλλογικές διαδικασίες. Όργανα και συλλογικές διαδικασίες δεν λειτουργούν σήμερα. Η καθοδήγηση πραγματοποιείται από ομάδες που συγκροτούνται άτυπα, διαφορετικές ανάλογα με τα θέματα και τις λειτουργίες με σημείο αναφοράς τον Πρόεδρο του Κινήματος. Η ευκαιριακή αυτή και προσωποπαγής δομή δεν επιτρέπει την ορθή αντιμετώπιση των προβλημάτων. Η σημερινή κατάσταση είναι η αδιαμφισβήτητη απόδειξη γι' αυτό. Η λύση είναι απλή. Να λειτουργήσει το

Εκτελεστικό Γραφείο σύμφωνα με το καταστατικό ως Πολιτικό Γραφείο, ως το κεντρικό καθοδηγητικό όργανο και όχι όπως σήμερα ως γνωμοδοτική και διευκρινιστική υπηρεσία.

β) Χρειάζεται αλλαγή στην αντίληψη που επικρατεί για τη σχέση πρωτοβουλίας-ευθύνης-λογοδοσίας. Η δημιουργία παράλληλων άτυπων μηχανισμών και ομάδων εξουσίας, στο Κίνημα όπως και παλιά στη κυβέρνηση, έχει οδηγήσει στο φαινόμενο οι μεν τυπικά υπεύθυνοι να μην αποδέχονται τις ευθύνες τους, οι δε ουσιαστικά υπεύθυνοι να επικαλούνται την τυπική έλλειψη ευθύνης τους. Όλοι δε να μη λογοδοτούν. Απαραίτητη προϋπόθεση της ορθής επαναλειτουργίας του Κινήματος είναι οι υπεύθυνοι να ασκούν τις πρωτοβουλίες με τις οποίες έχουν επιφορτισθεί και να λογοδοτούν για τις ενέργειές τους.

γ) Χρειάζεται αλλαγή στην αντίληψη που επικρατεί για το κομματικό χρέος και την ηθική στάση. Σήμερα ο κομματικός σωβινισμός οδηγεί στη ταύτιση με την οποιαδήποτε συμπεριφορά έστω και αν είναι αντίθετη με τα πρότυπά μας. Σήμερα, όταν μία ενέργεια οφελεί το κόμμα, αδιαφορούμε για το εάν είναι αντίθετη με τις αρχές μας. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα για τα δύο αυτά συμπτώματα. Η καθημερινή μας δράση πρέπει να είναι σύμφωνη με την κοινωνική και ατομική ηθική που επαγγελλόμαστε. Το κομματικό συμφέρον δεν αγιάζει τα μέσα. Υπάρχει διαλεκτική σχέση μεταξύ τους. Μέσα που δεν είναι σύμφωνα με τα πρότυπά μας ματαιώνουν εκείνο που επιδιώκουμε. Πρέπει να αναγνωρίσουμε μερικές πικρές αλήθειες. Υπάρχει σκάνδαλο Κοσκωτά όπως υπάρχουν και πολιτικές ευθύνες για το σκάνδαλο αυτό. Υπάρχει η υποψία στην πλειοψηφία του ελληνικού λαού ότι το ΠΑΣΟΚ δεν επιθυμεί μία αντικειμενική έρευνα για να διαπιστωθεί αν ευσταθούν όσα καταγγέλλονται. Γι' αυτό δεν πρέπει να οχυρωθούμε πίσω από διαδικαστικές αντιρρήσεις. Θα πρέπει να εισφέρουμε όλα τα στοιχεία που διαθέτουμε, ώστε να υπάρξει η μεγαλύτερη δυνατή διαφάνεια. Και αφού αποκαταστήσουμε τη διαφάνεια να επισημάνουμε, ποιές κατηγορίες δεν ευσταθούν και αποτελούν προσπάθεια σπίνωσης και εκδίκευσης.

δ) Χρειάζεται αλλαγή στο πρόγραμμα και τις θέσεις μας. Οι δυσκολίες μας πηγάζουν από την αδυναμία μας να παράγουμε ιδεολογία και να προσαρμόσουμε τις θέσεις μας στις εξελίξεις της ελληνικής κοινωνίας. Το ερώτημα, τι σημαίνει "σοσιαλισμός" με δεδομένους τους υπαρκτούς περιορισμούς που υφίστανται σε μία μικρή χώρα με ανοιχτή οικονομία αγοράς και με κοινωνία όπου η μισθωτή εργασία παίζει περιορισμένο ρόλο, μένει αναπάντητο στα κείμενά μας. Δεν έχουμε καταφέρει να διαγράψουμε το σχέδιό μας για την κοινωνία που επιδιώκουμε.

Η ιδεολογική μας στασιμότητα θα μας οδηγήσει να αντιπαρατεθούμε στη σημερινή πλειοψηφία της Βουλής όχι στα θέματα της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ανάπτυξης και του εκσυγχρονισμού αλλά μόνο σε θέματα διαχείρισης. Στην αντιπαραθέση όμως αυτή οι ουσιαστικές διαφορές θα καλυφθούν από τους ατεκμηρίωτους αμοιβαίους ισχυρισμούς για έλλειψη αξιοκρατίας, εντιμότητας ή ικανότητας.

Ο λαϊκισμός απλώνεται στο Κίνημα. Οι απλουστευμένες και αποιδεολογικοποιημένες αντιθέσεις κυριαρχούν. Εμείς πρέπει να επιδιώξουμε την αντιπαραθέση που θα βοηθήσει την οργάνωση να αναπτύξει τους προβληματισμούς της, την κριτική της διάθεση, την ικανότητα να διαμορφώνει τις επιλογές της στη βάση απόψεων και όχι συνθημάτων. Η αντιπαραθέση που πρέπει να ασκούμε πρέπει να προσδίδει στο Κίνημα πολιτική αξιοπιστία.

ε) Χρειάζεται αλλαγή στο στελεχιακό μας δυναμικό. Αυτή είναι και επίσημα αναγνωρισμένη ανάγκη. Ο τρόπος με τον οποίο θα πραγματοποιηθεί η ανανέωση κατά τις επόμενες εξαγγελίες είναι όμως τόσο ασαφής, ώστε οι πιθανότητες να μείνουν τα πράγματα όπως έχουν είναι πολύ μεγάλες. Το ζητούμενο δεν είναι να επανέλθουν οι κατά καιρούς διαγραφέντες ή απομακρυσθέντες που πολλές φορές υπεράσπιζαν σεχταριστικές θέσεις. Το ζητούμενο είναι να έρθουν οι νέοι, οι άνθρωποι που ζούν στην παραγωγή και βιώνουν τα προβλήματα του τόπου. Το ζητούμενο είναι να έρθουν οι πνευματικοί άνθρωποι εκείνοι που έχουν την ικανότητα της δημιουργίας, των νέων ιδεών, της ουσιαστικής συζήτησης. Το ζητούμενο είναι να μην αποτελούνται οι τοπικές οργανώσεις στην πλειοψηφία τους από όσους ήθελαν να συμμετάσχουν στη

νομή της εξουσίας, συνταξιούχους και νοικοκυρές με απλοϊκές πολιτικές αντιλήψεις αλλά από πρόσωπα σε αναζήτηση του εκσυγχρονισμού, με δυνατότητα κοινωνικής κριτικής και κοινωνική απήχηση. Τα πρόσωπα αυτά δεν θα έρθουν και το στελεχιακό δυναμικό θα παραμείνει το ίδιο αν δεν αλλάξει η λειτουργία του Κινήματος και το πρόγραμμά του.

Το ΠΑΣΟΚ χρειάζεται εκσυγχρονισμό. Από ένα κόμμα αμφισβήτησης με λαϊκιστικό χαρακτήρα πρέπει να εξελιχθεί σε ένα κόμμα όπου ο κριτικός ορθολογισμός και οι αρχές της δημοκρατίας του και του σοσιαλισμού αποτελούν καθημερινή πράξη.

Το ΠΑΣΟΚ πέτυχε να ενεργοποιήσει πολιτικά πλατειά λαϊκά στρώματα και να τα εντάξει στην πολιτική διαδικασία και στον αστικό ιστό. Το ΠΑΣΟΚ προχώρησε την ενσωμάτωση στο πολιτικό και κοινωνικό σύστημα στρωμάτων και ομάδων, που αν και έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην παραγωγική διαδικασία είχαν ελάχιστη συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων και δεν μπορούσαν να ικανοποιήσουν τα αιτήματά τους μέσα από τους υπάρχοντες θεσμούς. Το ΠΑΣΟΚ επαναπροσδιόρισε τους όρους και διεύρυνε τον ταξικό συμβιβασμό. Το ΠΑΣΟΚ εκδημοκρατικοποίησε την κοινωνία που είχε ακόμη έντονα ολιγαρχικά χαρακτηριστικά. Η διαδικασία αυτή ένταξης δεν έχει ολοκληρωθεί. Το ΠΑΣΟΚ έχει ακόμη ένα σημαντικό ρόλο να παίζει. Για να τον παίζει χρειάζεται όμως να αλλάξει. Η πρόοδος που επιτεύχθηκε έχει οδηγήσει σε νέες πολιτικές αντιλήψεις και οργανωτικές απαιτήσεις. Παλαιότερα η άμεση και αδιαμεσολάβητη σχέση μεταξύ της ηγεσίας και των απλών μελών αρκούσε να εξασφαλίζει την ευαισθησία του Κινήματος στα προβλήματα του τόπου. Αυτό σήμερα δεν ισχύει πιά. Για όλο και περισσότερους οπαδούς του Κινήματος απαιτείται πέρα από την εμπνευσμένη ηγεσία και μία οργανωμένη δομή ενδιαμέσων στελεχών, ιδεολογία και πρόγραμμα. Το Κίνημα πρέπει να έχει αυθύπαρκτη ύπαρξη ανεξάρτητη από την εκάστοτε ηγεσία. Ο εκσυγχρονισμός του ΠΑΣΟΚ είναι η αναγκαία απάντηση σ' αυτή την απαίτηση.

Αν το ΠΑΣΟΚ δεν ανταποκριθεί στις ανάγκες των καιρών θα διολισθαίνει σε όλο και πιο μειονεκτική θέση στις πολιτικές εξελίξεις. Η ιδεολογική και οργανωτική στασιμότητα θα το οδηγήσει, για να αντιμετωπίσει τα φαινόμενα παράλυσης και αμφιβολίας, σε αυξανόμενη επιθετικότητα απέναντι στις άλλες πολιτικές δυνάμεις. Ο λόγος του θα διαχωρίζει όλο και πιο έντονα εχθρούς και φίλους, θα καταγγέλλει Δεξιούς και προδότες της Αριστεράς. Ένας τέτοιος λόγος θα απομακρύνει όλο και περισσότερο τους οπαδούς, που αρνούνται τις απλουστευτικές αντιπαραθέσεις. Θα ενταθεί έτσι η απομόνωσή του από τις υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις. Τα περιθώρια ελιγμών, συμμαχιών ή προσεγγίσεων θα εκμηδενισθούν. Η απομόνωση θα συμβαδίζει με την ιδεολογική ανεπάρκεια και την έλλειψη μακροπρόθεσμων σχεδιασμών. Η μείωση του ποσοστού του στις επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις θα είναι η αναπόφευκτη συνέπεια. Θα οδηγήσουμε έτσι το ΠΑΣΟΚ αλλά και την όλη πολιτική εξέλιξη σε αδιέξοδο.

Χρειάζεται μία διαφορετική πολιτική στρατηγική. Για να τη χαράξουμε πρέπει να κάνουμε δύο διαπιστώσεις :

Με την απόφασή του να στηρίζει τη Ν.Δ. ο Συνασπισμός δίνει στη Δεξιά τη δυνατότητα να κυριαρχήσει στις πολιτικές εξελίξεις. Την ημέρα των προσεχών εκλογών ο Συνασπισμός και η Ν.Δ. δεν θα βρεθούν στο ίδιο σημείο που ήσαν μετά τις τελευταίες εκλογές με ακέραιες τις δυνατότητες που είχαν και τότε. Η Ν.Δ. θα έχει κερδίσει εντυπώσεις αλλά και εξουσία σε βάρος του προοδευτικού χώρου. Θα έχει επαναποκτήσει ηγεμονία στην κοινωνία. Θα έχει έτσι ίσως τη δυνατότητα να εξασφαλίσει αυτοδυναμία στις εκλογές. Σε περίπτωση αυτοδυναμίας της ο "ιστορικός συμβιβασμός" θα έχει οδηγήσει σε μία "ιστορική καταστροφή" για τον προοδευτικό χώρο.

Ο Συνασπισμός δεν είναι στο κέντρο του πολιτικού φάσματος ώστε να μπορεί να παίζει το παιχνίδι του ισορροπιστή. Οι ισορροπίες που θα αποκαθιστά θα οδηγούν σε προσωρινές κυβερνήσεις σε κυβερνήσεις αναβολής.

Στις πολιτικές εξελίξεις και ανακατατάξεις ο πρωταγωνιστικός ρόλος μπορεί να ανήκει στο ΠΑΣΟΚ. Γιατί το ΠΑΣΟΚ εκφράζει το μεγαλύτερο ποσοστό της μερίδας του ελληνικού λαού, που επιδιώκει την κοινωνική αλλαγή. Γιατί το ΠΑΣΟΚ έχει τη δυνατότητα λόγω της ιστορίας, της ιδεολογίας του και της αντίληψης του για τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις να προσελκύσει οπαδούς και από τα Αριστερά και από τη Δεξιά, να δημιουργήσει συσχετισμούς και προς τα Αριστερά και προς τα Δεξιά, να υπερβεί τα αδιέξοδα με ευρύτερες συμμαχίες που συμπεριλαμβάνουν πολιτικές δυνάμεις οι οποίες σήμερα δρούν μέσα από άλλους πολιτικούς συσχετισμούς. Χρειάζεται όμως οι δυνάμεις αυτές να απεγκλωβισθούν από τα παραδοσιακά πλαίσια μιάς αυταρχικής και χωρίς κοινωνικές ευαισθησίες Δεξιάς και μιάς συντεχνιακής και με έντονο απομονωτισμό κομμουνιστικής Αριστεράς. Χρειάζεται να σπάσει ο τρικομματισμός και με αυτόν ο πατριωτισμός των δύο πόλων που αποκλείει ευρύτερες συναινέσεις. Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός της ελληνικής κοινωνίας θα είναι ευκολότερα δυνατοί αν μένουν στην άκρη οι ορθόδοξοι νεοφιλελεύθεροι και οι κρατιστές, οι αυταρχιστές κάθε κατεύθυνσης, οι πρωταγωνιστές ταξικών αντιπαραθέσεων είτε μέσω της ανέλεκτης λειτουργίας της αγοράς είτε μέσω καθολικής άρνησης οποιουδήποτε κοινωνικού συμβιβασμού.

Προϋπόθεση είναι ο εκσυγχρονισμός του ΠΑΣΟΚ. Γιατί οι δυνάμεις που αποτελούν το πολιτικό φάσμα πάνω στο οποίο μπορεί να στηριχθεί το ΠΑΣΟΚ ποτέ δεν θα συγκλίνουν σε μία κοινή πολιτική όταν το ΠΑΣΟΚ διατηρεί τα σημερινά χαρακτηριστικά του. Αντίθετα τα σημερινά χαρακτηριστικά του δυσκολεύουν την προσέγγιση, αποδιώχνουν προς τις παραδοσιακές ηγεσίες των αντιπάλων μας εκείνους που θα αποτελούσαν συνομιλητές και πιθανόν συμμάχους της παράταξής μας.

Η πόλωση, την οποία επιδιώκουν σήμερα ορισμένοι στο ΠΑΣΟΚ μπορεί να αποφέρει μερικούς πρόσθετους ψήφους δυσαρεστημένων Αριστερών. Όμως όσο βαθαίνει η ρήξη με το Συνασπισμό τόσο εδραιώνεται η Ν.Δ. Χαμένη θα είναι η δυνατότητα μιάς ευρύτερης πολιτικής ανακατάταξης με επίκεντρο το ΠΑΣΟΚ.

Ο Πρόεδρος και το Ε.Γ. εισηγήθηκαν μιά σειρά από οργανωτικές αλλαγές. Δεν πιστεύω ότι η ανανέωση του ΠΑΣΟΚ μπορεί να είναι αποτέλεσμα οργανωτικής γυμναστικής. Φοβάμαι, ότι οι οργανωτικές αλλαγές θα αποτελέσουν πυροτέχνημα χωρίς συνέχεια. Τα μέλη μας έχουν αποκτήσει εμπειρία για το που οδηγούν ξεκρέμαστες οργανωτικές μεταβολές από τους επανειλημμένους κυβερνητικούς ανασχηματισμούς. Μένουν χωρίς αποτέλεσμα όταν δεν αλλάζει η ουσία της πολιτικής. Η ουσία της πολιτικής μας πρέπει ν' αλλάξει.

Αυτή τη περίοδο προέχει η ενότητα και η συσπείρωση του Κινήματος. Η ενότητα αυτή θα πρέπει να βασίζεται στο διάλογο και στη σύνθεση διαφορετικών απόψεων και όχι στην απαγόρευση της κριτικής γνώμης. Η ενότητα που είναι αποτέλεσμα λογοκρισίας και επιβολής δεν συσπειρώνει. Συσπειρώνει μόνο η ελεύθερη συμφωνία. Γι' αυτό θα πρέπει να επιδιώξουμε να εκφρασθούν ελεύθερα τα μέλη μας στη διαδικασία αναπροσδιορισμού της πολιτικής μας.

Τα μέλη του ΠΑΣΟΚ έχουν πιστεύω χρέος να ξεπεράσουν την κρίση. Η αποδοχή, η συγκατάθεση, η άκριτη συμμόρφωση αποτελούν μία εύκολη λύση. Την έχουν ακολουθήσει και την ακολουθούν πολλοί για να αποφύγουν προσωπικές διαμάχες και να μη διακινδυνεύσουν τα κεκτημένα. Η υποταγή βαθαίνει όμως την κρίση. Χρειάζεται τώρα θάρρος, τόλμη και αγώνας. Αγώνας για τον εκσυγχρονισμό, ένα νέο ήθος και ύφος, μία νέα φυσιογνωμία του ΠΑΣΟΚ.